

Anetta Zielińska
Katedra Zarządzania Jakością i Środowiskiem
Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki w Jeleniej Górze
Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu
ul. Nowowiejska 3, 58-500 Jelenia Góra
zielinska@ae.jgora.pl

KONKURENCYJNOŚĆ OBSZARÓW PRZYRODNICZO CENNYCH

Abstrakt

Ekonomiczno-społeczna konkurencyjność obszarów przyrodniczo cennych wskazuje na ich znaczący potencjał w stosunku do pozostałych obszarów Polski.

Do ekonomicznych elementów konkurencyjności obszarów chronionych należy zaliczyć: wykreowanie nowych miejsc pracy, rozwój ekologicznych form gospodarki, przyciągnięcie do regionu zewnętrznych środków finansowych.

Konkurencyjność obszarów przyrodniczo cennych przekłada się również w elementach społecznych, takich, jak: walka z bezrobociem, podnoszeniu poziomu edukacji ekologicznej, rozwoju badań naukowych, upowszechnianiu zasad rozwoju zrównoważonego, pielęgnowanie regionalnych tradycji i zwyczajów, ochronie dziedzictwa kulturowego, poprawa jakości życia.

Słowa kluczowe: obszary przyrodniczo cenne, ekologizacja gospodarki

Wprowadzenie

Człowiek jest silnie uzależniony od środowiska przyrodniczego i nie może jednoznacznie zerwać tych więzi. Walory przyrodnicze w sposób istotny wywierają wpływ nie tylko na zdrowie człowieka, kulturę, ale i na różne gałęzie gospodarki oraz status ekonomiczny społeczeństwa. Oddziaływanie człowieka na środowisko, czyli antropopresja przyczyniła się do coraz wyraźniejszego naruszenia równowagi między różnymi formami aktywności gospodarczo-społecznej człowieka a jakością środowiska przyrodniczego. Z roku na rok narasta proces eksploatacji i degradacji środowiska.

Rozwój cywilizacyjny i gospodarczy sprawia, że zasoby różnorodności biologicznej¹ i walory krajobrazowe składające się na dziedzictwo przyrodnicze Polski są coraz bardziej narażone. Dlatego też ograniczenie degradacji środowiska naturalnego (zasobów różnorodności biologicznej i krajobrazowej) to jedno z głównych zadań stojących przed światem.

Ochrona środowiska przyrodniczego będzie skuteczna w momencie wdrażania idei rozwoju zrównoważonego. Rozwój zrównoważony polega na trwałej poprawie jakości życia współczesnych i przyszłych pokoleń poprzez kształtowanie właściwych proporcji między trzema rodzajami kapitału: ekonomicznym, ludzkim i przyrodniczym (Piontek, 2002, s. s. 15). W dokumencie *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku* zapisano, że jednym

¹ Przez różnorodność biologiczną rozumiemy zróżnicowanie organizmów, rozpatrywane na wszystkich poziomach organizacji przyrody, od odmian genetycznych należących do tego samego gatunku, poprzez zestawy gatunków, rodzajów, rodzin i niższych jednostek taksonomicznych, a także różnorodność ekosystemów, które składają się z zespołów organizmów żyjących w określonych siedliskach, jak i samych warunków fizycznych, w których żyją (Wilson E., *Diversity of life*, W.W. Morton and Co., New York, London 1992).

z najważniejszych zadań jest: „zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju, podniesienie jakości życia społeczeństwa poprzez zapewnienie dobrego stanu środowiska naturalnego na całym obszarze kraju oraz zagwarantowanie, że polskie dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe przekazane zostanie następnym pokoleniom w stanie umożliwiającym realizację również ich aspiracji” (Strategia ..., 1999).

W sytuacji bezwzględnej dominacji człowieka, gdy większość procesów przyrodniczych przytłoczona jest działalnością człowieka, jednoczesne dążenie do ochrony pozostałości najcenniejszych i najbardziej zagrożonych ekosystemów, stwarza wystąpienie konfliktu pomiędzy gospodarką (wykorzystującą środowisko przyrodnicze), a ochroną przyrody. Każda dziedzina gospodarki w mniejszym lub większym stopniu wywiera wpływ na środowisko. Jednocześnie ochrona przyrody, aby była skuteczna, musi być realizowana na znacznie większym niż w rezerwach czy parkach narodowych obszarze, często w bezpośrednim sąsiedztwie człowieka, gdzie prowadzi on swoją działalność (Zielińska, 2005a, s. 101-102).

Celem artykułu jest zdiagnozowanie potencjalnych dziedzin:

- ekonomiczna,
- społeczna,

które wywierają istotny wpływ na konkurencyjność obszarów przyrodniczo cennych.

Obszary przyrodniczo cenne

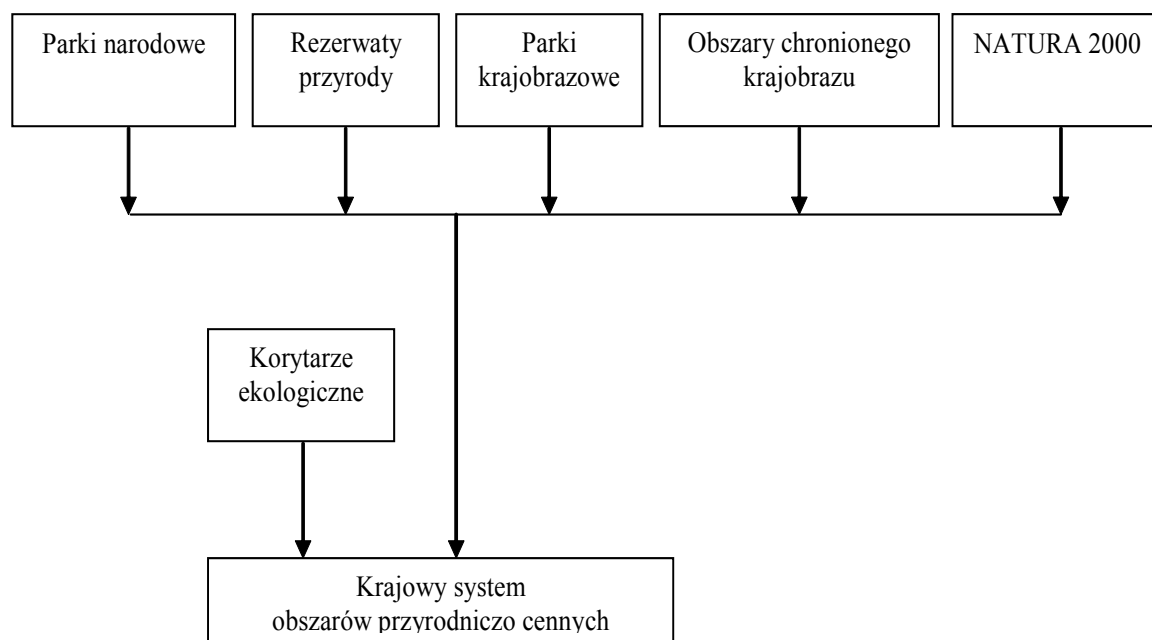
W ustawie o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Nr 92, poz. 880, art. 6 ust. 1) wskazane są formy ochrony przyrody, które można ująć w trzech grupach:

1. Formy ochrony obszarowej obejmujące (Zielińska, w druku):
 - tradycyjne formy ochrony: parki narodowe i rezerваты przyrody,
 - nowsze formy ochrony: parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu,
 - europejskie formy ochrony: obszary Natura 2000.
2. Formy ochrony obiektowej obejmujące: pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.
3. Formy ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów.

Elementy należące do ochrony obszarowej wpłyną na projektowanie i tworzenie się na terenie Polski jednolitego systemu, często określanego krajowym systemem obszarów przyrodniczo cennych, który gwarantować ma efektywną i maksymalną realizację celów ochrony przyrody. System ten stanowi układ przestrzenny wzajemnie uzupełniających się form ochrony przyrody, łączonych korytarzami ekologicznymi² (patrz rys. 1).

² obszary mające służyć do migracji organizmów obdarzonych zdolnościami ruchowymi lub do przenoszenia się „krok po kroku” genów i osobników pozbawionych takich zdolności.

Rysunek 1. Krajowy system obszarów przyrodniczo cennych

Źródło: (Zielińska, w druku).

Idea ochrony przyrody jest tylko wtedy skuteczna, gdy obejmuje całą przestrzeń środowiska przyrodniczego, a nie tylko pojedyncze elementy (np. określone gatunki roślin, zwierząt lub obszar przyrodniczo cenny) (Zielińska, 2005b, s. 168).

Aktualnie w Polsce (stan na koniec 2005 r.) objętych jest różnego rodzaju ochroną 32,5% powierzchni kraju (10.173,2 tys. ha), z czego 23 to parki narodowe, 1368 rezerwatów przyrody, 120 parków krajobrazowych, 448 obszary chronionego krajobrazu. Oprócz istniejących obecnie form ochrony przyrody, powstaje sieć obszarów chronionych Natura 2000, dla której wyznaczono 265 obszarów o łącznej powierzchni 2.934.437 ha, co stanowi 9,6% lądowej powierzchni kraju. Powyższe wielkości wskazują, jaki potencjał stanowią obszary przyrodniczo cenne i jaka jest ich konkurencyjności w stosunku do pozostałych obszarów Polski.

Włoski filozof Vittorio Hoessle wyraził opinię, że „znaczenie przyrody dla danego społeczeństwa rośnie wprost proporcjonalnie do wzrostu PKB. Tę uwagę potwierdzają badania socjologiczne, które wskazują na olbrzymie różnice w postrzeganiu przyrody przez społeczeństwa w zależności od stopnia ich zamożności (Gaudie, 1994). Największe poparcie dla inicjatyw ochronnych dostrzegalne jest w krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo, natomiast w krajach rozwijających się pozytywny stosunek do ochrony przyrody charakteryzuje wyłącznie kręgi elitarne (Kiełczewski, 2003, s. 223-224).

W ustawie o ochronie przyrody zostały przedstawione ramowe zasady użytkowania obszarów przyrodniczo cennych i dopuszczalne formy działalności gospodarczej. Najostrzejsze rygory ochronne stosowane są w parkach narodowych i rezerwach przyrody, umiarkowane – w parkach krajobrazowych oraz w otulinach parków narodowych, a najbardziej liberalne – na obszarach chronionego krajobrazu, w otulinach parków krajobrazowych (Dubel, 1998, s. 92) oraz na obszarach Natura 2000. Rygory te wyznaczają zakres dopuszczalnych i zabronionych form gospodarowania na tych terenach. Zestawienie głównych restrykcji przedstawia tab. 1.

Tabela 1. Podstawowe ograniczenia działalności gospodarczej na obszarach przyrodniczo cennych w Polsce

Obszarowa forma ochrony przyrody	Podstawa prawna - ustawa o ochronie przyrody	Formy restrykcji
Park narodowy i rezerwat przyrody	Artykuł 15	<ul style="list-style-type: none"> • zakaz budowa i rozbudowa obiektów budowlanych i urządzeń technicznych, • zakaz rybactwa, chwytania i zabijania dziko występujących zwierząt, zbierania jaj, polowania, • zakaz pozyskiwania roślin i grzybów, • zakaz użytkowania obiektów przyrodniczych, obszarów oraz zasobów, tworów i składników przyrody, • zakaz zmiany stosunków wodnych, regulacji rzek i potoków, • zakaz pozyskiwania skał, w tym torfu oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, minerałów i bursztynu, • zakaz niszczenia gleby lub zmiany przeznaczenia i użytkowania gruntów, • zakaz prowadzenia działalności wytwórczej, handlowej i rolniczej, • zakaz stosowania chemicznych i biologicznych środków ochrony roślin i nawozów, • zakaz zbioru dziko występujących roślin i grzybów oraz ich części, • zakaz ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej wierzchem, • zakaz wspinaczki, eksploracji jaskiń lub zbiorników wodnych, • zakaz ruchu pojazdów poza drogami publicznymi, • zakaz umieszczania tablic, napisów i ogłoszeń reklamowych, • zakaz używania sprzętu motorowego, • zakaz wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, • zakaz biwakowania, • zakaz prowadzenia badań naukowych, • zakaz wprowadzania gatunków roślin, zwierząt i grzybów, wprowadzania organizmów genetycznie zmodyfikowanych, • zakaz organizacji imprez rekreacyjno-sportowych.
Park krajobrazowy	Artykuł 17	<ul style="list-style-type: none"> • zakaz realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, • zakaz umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, z wyjątkiem racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej, • zakaz likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nawodnych, • zakaz pozyskiwania do celów gospodarczych, w tym torfu oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu, • zakaz wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, • zakaz dokonywania zmian stosunków wodnych,

		<ul style="list-style-type: none"> • zakaz budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 metrów od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem turystyki, gospodarki wodnej lub rybackiej, • zakaz lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 200 metrów od krawędzi brzegów klifowych oraz w pasie technicznym brzegu morskiego, • zakaz likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych, • zakaz wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych, • zakaz prowadzenia chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową, • zakaz utrzymywania otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych, • zakaz organizowania rajdów motorowych i samochodowych, • zakaz używania sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych.
Obszar chronionego krajobrazu	Artykuł 24	<ul style="list-style-type: none"> • zakaz zabijania dziko występujących zwierząt, • zakaz realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko przyrodnicze, • zakaz likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nawodnych, • zakaz wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także bursztynu i minerałów, • zakaz wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, • zakaz dokonywania zmian stosunków wodnych, • zakaz likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych, • zakaz lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 metrów od linii rzek, jezior i innych zbiorników, z wyjątkiem rolnictwa, leśnictwa i rybactwa, • zakaz lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 200 metrów od linii brzegów klifowych oraz w pasie technicznym brzegu morskiego.
Obszar Natura 2000	Artykuł 33	<ul style="list-style-type: none"> • zabrania się podejmowania działań mogących w istotny sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w istotny sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000; • plan lub projekt przedsięwzięcia o potencjalnym bezpośrednim lub pośrednim wpływie na stan obszaru Natura 2000 podlega ocenie dokonywanej na podstawie tytułu I działu VI ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska pod względem ewentualnych skutków planu lub przedsięwzięcia w odniesieniu do siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000.

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Dz. U. Nr 92, poz. 880).

Niewątpliwie główną funkcją obszarów przyrodniczo cennych jest ochrona zasobów przyrody, której to funkcji musi być podporządkowana wszelka działalność gospodarcza i społeczna. Dlatego też efektywne gospodarowanie na obszarach chronionych jest możliwe w momencie powiązania funkcji gospodarczo-społecznej z środowiskiem przyrodniczym w taki sposób, aby nie doprowadzić do utraty zasobu i waloru tego środowiska, czyli wdrażanie idei rozwoju zrównoważonego.

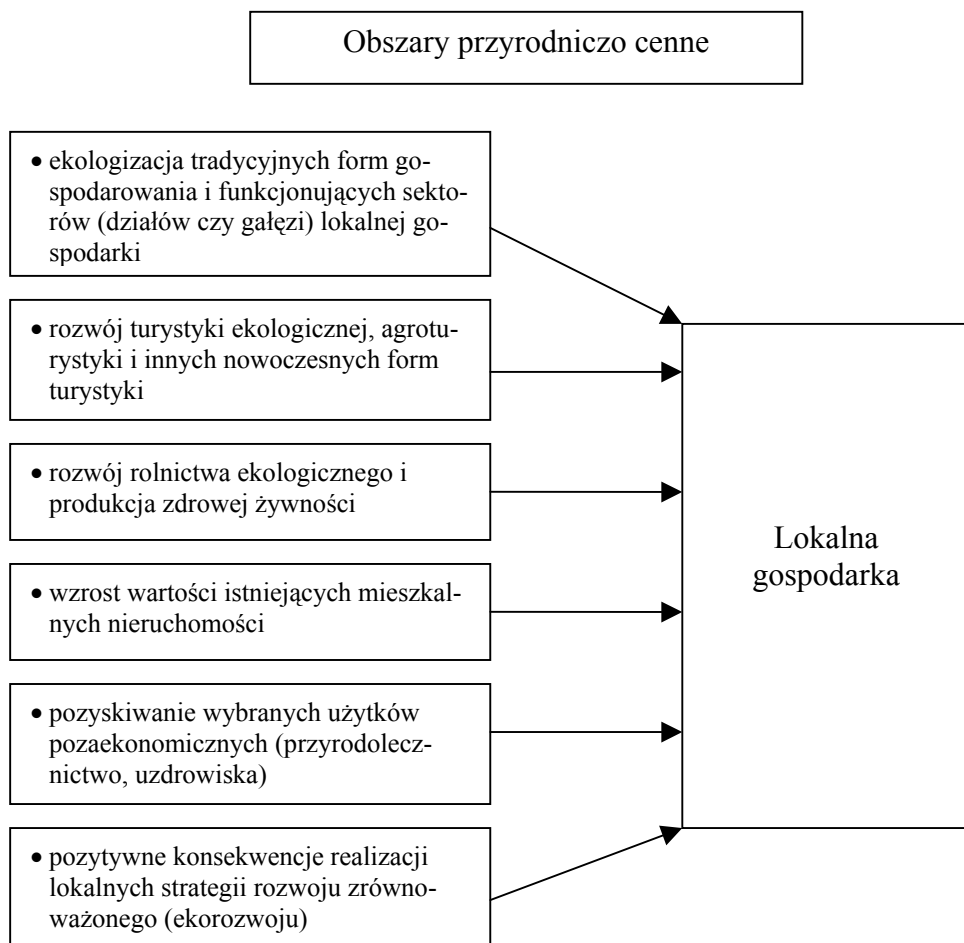
Ekonomiczna konkurencyjność obszarów chronionych

Rozwój gospodarczy na obszarach przyrodniczo cennych nie może być rozumiany w sposób tradycyjny, powinien on opierać się na zasadach trwałości – samopodtrzymywania – zrównoważenia, co w konsekwencji spowoduje, że potencjalne ograniczenia dotyczące tych obszarów mogą zamienić się na stymulanty rozwoju. Takie podejście do rozwoju gospodarczego preferuje się we współczesnej ekonomii ekologicznej, co jest uzasadnione w wielu krajowych i międzynarodowych dokumentach programowych. Oznacza to, że ekologizacja tradycyjnej gospodarki jest wyzwaniem i swoistym paradygmatem współczesności, dlatego też obszary przyrodniczo cenne stają się konkurencyjne przez fakt, że są istotnym elementem strategii rozwoju zrównoważonego.

Do ekonomicznych elementów konkurencyjności obszarów chronionych należy zaliczyć:

- wykreowanie nowych miejsc pracy;
- rozwój turystyki zrównoważonej poprzez ekologiczne formy ekoturystyki i agroturystyki;
- rozwój proekologicznych usług turystycznych, rekreacyjno-wypoczynkowych i sportowych;
- wsparcie gospodarki rolnej i produkcji zdrowej żywności, poprzez rozwój rolnictwa ekologicznego, promocję zdrowej żywności, stosowanie dobrych praktyk rolniczych, respektowanie zależności od środowiska przyrodniczego;
- wykreowanie lokalnych produktów, które „lepiej” się sprzedają;
- przyciągnięcie do regionu zewnętrznych środków finansowych, które generują powstawanie nowych przedsięwzięć;
- rozwój zrównoważonej gospodarki leśnej;
- rozwój przyrodolecznictwa oraz lecznictwa uzdrowiskowego.

Rysunek 2. Stymulujący wpływ obszarów przyrodniczo cennych na lokalną gospodarkę

Źródło: (Becla, Zielińska).

Obszary przyrodniczo cenne przyczyniają się do rozwoju gospodarczego i poprawy poziomu dobrobytu, jakości życia społeczności lokalnej. Wizja proekologicznej gospodarki z udziałem społeczności lokalnej, która znajduje zatrudnienie i dochody w wybranych sferach aktywności ekonomicznej to jeden z konkurencyjnych elementów obszarów chronionych.

Istnienie obszarów chronionych stwarza możliwość rozwoju turystyki i to nie tylko przyrodniczej. Obszary te w naturalny sposób będą promować region i przyciągać turystów, tak jak można to zaobserwować w przypadku powoływania parków narodowych, rezerwatów przyrody czy obszarów Natura 2000. Istnieje wyraźna współzależność: im większy jest dany obszar, a przedmiot ochrony bardziej specyficzny i niepowtarzalny, tym bardziej jest to atrakcyjny region dla turystów.

Na obszarach przyrodniczo cennych prowadzi się ekoturystykę, przez którą rozumiemy ruch turystyczny, gdzie głównym celem jest zachowanie trwałego, zrównoważonego rozwoju zasobów i walorów turystycznych poprzez: integrację działalności turystycznej z celami ochrony przyrody oraz życiem społeczno-gospodarczym, kształtowanie nowych postaw i zachowań turystów i organizatorów ruchu turystycznego, bazowanie na potencjale społecznym i gospodarczym danego obszaru (Baranowska-Janota, 1997, s. 17-18). Jest to forma turystyki stwarzając możliwości wzrostu ekonomicznego w skali lokalnej, co w konsekwencji przekłada się na poprawę standardów pobytu turystów, przeciwdziałania bezrobociu oraz dodatkowo aktywizuje lokalną społeczność w czynnej ochronie przyrody.

Inną formą turystyki preferowaną na obszarach chronionych jest agroturystyka rozumiana, jako działalność turystyczna prowadzona w gospodarstwach rolnych. Do ekonomicznych korzyści płynących z tej formy turystyki należy zaliczyć:

- tworzenie nowych miejsc pracy w gospodarstwie agroturystycznym, co zwiększa dodatkowe dochody rolników;
- wynajmowanie przez rolnika w własnym gospodarstwie pokoi - nie są to odrębne miejsca noclegowe np. całe domki, czy domki turystyczne lub przyczepy mieszkalne itp.;
- wyznaczanie miejsc na ustawienie namiotów (bez przyczep mieszkalnych);
- sprzedaż posiłków domowych - prowadzenie usług gastronomicznych tylko dla gości, a nie ogólnodostępnych (mała gastronomia);
- sprzedaż posiłków wytworzonych z żywności ekologicznej - ludzie skłonni są zapłacić więcej za taką żywność niż za żywność niecertyfikowaną;
- świadczenie innych usług związanych z pobytem turystów - powinny być one świadczone w gospodarstwie rolnym i związane z pobytem turystów w tym gospodarstwie np. rękodzielnictwo, pamiątkarstwo.

Konkurencyjność obszarów przyrodniczo cennych zaobserwować można poprzez produkcję w gospodarstwach rolnych żywności ekologicznej. Podstawowym atutem dla gospodarstw położonych na terenach obszarów chronionych jest czystość gleb i powietrza w wyniku zakazu na obszarach tych prowadzenia jakiegokolwiek działalności przemysłowej. Wymierną korzyścią ekonomiczną produkcji żywności ekologicznej jest jej wysoka cena i rosnący popyt. Występuje wyraźna korelacja między jakością środowiska a jakością żywności: im wyższa jest jakość środowiska przyrodniczego, tym produkowana żywność cechuje się wyższą jakością i wartością na rynku oraz większymi możliwościami zbytu, dystrybucji. Gospodarstwa rolne prowadzone systemem ekologicznym są istotnym elementem konkurencyjności obszarów chronionych.

Dodatkowo do ekonomicznych korzyści obszarów przyrodniczo cennych zalicza się instrument finansowy Unii Europejskiej w postaci programów rolnośrodowiskowych, które to programy stwarzają możliwość pozyskania przez rolników gospodarujących na tych obszarach dodatkowych środków finansowych w postaci wynagrodzenia za podejmowanie różnych działań na rzecz ochrony środowiska (w tym szczególnie na rzecz ochrony przyrody), albo jako rekompensaty za utracone dochody w wyniku ekstensyfikacji ich produkcji rolnej.

Spoleczna konkurencyjność obszarów chronionych

Istnienie obszarów przyrodniczo cennych można traktować zarówno jako zagrożenie, jak i szansę dla społeczeństwa. Wprowadzone przez prawo ograniczenia w zakresie gospodarowania dotyczą tradycyjnych form wykorzystania zasobów środowiskowych i ochrony komponentów oraz elementów środowiska przyrodniczego.

W potocznej opinii obszary chronione uznaje się za jedną z przyczyn zubożenia społeczeństwa, a przede wszystkim społeczności lokalnej. Tereny te są często podstawą egzystencji tejże społeczności, jednak ekologizacja gospodarki na tych obszarach jest często tańsza, ponieważ w rolnictwie ekologicznym nie ponosi się kosztów na nawozy sztuczne i chemiczne środki ochrony roślin, ale jest jednocześnie bardziej pracochłonna i wymagająca głębszej wiedzy i znajomości mechanizmów zachodzących w przyrodzie. Jest to bez wątpienia utrudnienie dla mieszkańców, ale należy pamiętać, że tradycyjne formy gospodarowania nie są możliwe do realizacji na obszarach chronionych.

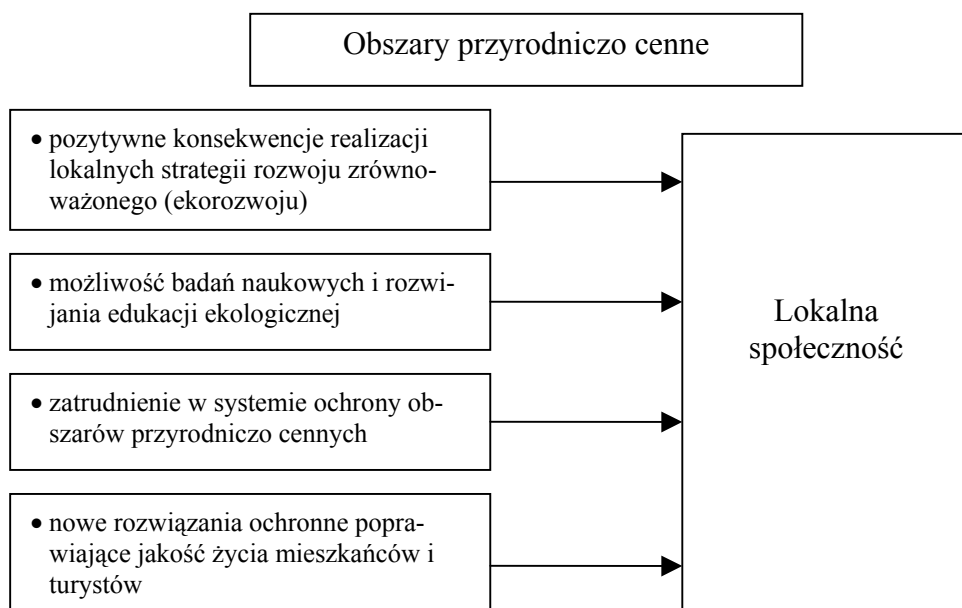
Obszary przyrodniczo cenne cieszą się zainteresowaniem nie tylko przez bogactwo środowiska przyrodniczego, ale również bogactwo kulturowe między innymi kultury ludowej, która jest praktykowana i pielęgnowana przez mieszkańców żyjących w harmonii z przyrodą.

Konkurencyjność obszarów przyrodniczo cennych przekłada się w elementach spo-

łecznych nie tylko w sensie ekonomicznym ale i pozaekonomicznym, mowa tu o:

- możliwości zatrudnienia ludności w systemie ochrony obszarów przyrodniczo cennych – walka z bezrobociem;
- zwiększeniu mobilności społeczności lokalnej poprzez tworzenie miejsc pracy dorywczej i niepełnoetatowej – sezonowość prac w ochronie przyrody;
- uelastycznieniu polityki zatrudnienia i tworzenie innowacyjnych miejsc pracy oraz konieczności podnoszenia kwalifikacji społeczności lokalnej (np. rolników prowadzących gospodarstwa ekologiczne i eko-agroturystyczne);
- szerzeniu wiedzy o walorach środowiska przyrodniczego oraz promocja walorów turystycznych, rekreacyjnych i kulturowo-historycznych;
- podnoszeniu poziomu edukacji ekologicznej np. dla turystów poprzez wycieczki edukacyjno-ekologiczne;
- rozwoju badań naukowych z dziedziny ochrony przyrody;
- upowszechnianiu zasad rozwoju zrównoważonego poprzez właściwe kształtowanie obszarów chronionych i ich wykorzystania gospodarczego;
- tworzeniu oraz wspieraniu regionalnych i lokalnych miejsc dziedzictwa kulturowego, poprzez pielęgnowanie regionalnych tradycji i zwyczajów;
- ochronie dziedzictwa kulturowego poprzez włączenie w międzynarodowe przedsięwzięcia kulturalne, umiędzynarodowienie dziedzictwa kulturowego, promocja międzynarodowa kultury i wspieranie transgranicznej wymiany kulturalnej;
- poprawie jakości życia społeczności lokalnej i odpoczynku turystów poprzez nowe rozwiązania ochronne;
- promowaniu aktywnego wypoczynku weekendowego i zdrowych stylów życia wśród ludzi oraz upowszechnianie idei odpowiedzialności za własne zdrowie;
- wspieraniu obywatelskich inicjatyw turystyczno-rolniczych i rozszerzenie postaw chroniących lokalne zasoby środowiska przyrodniczego;
- pobudzaniu partycypacji obywatelskiej - aktywny udział władz lokalnych i społeczności lokalnej w procesie zatwierdzania, planowania i ochrony przyrody;
- szerzeniu proekologicznego modelu konsumpcji - oszczędzanie prądu i wody oraz segregacja odpadów w domu, gospodarstwie.

Rysunek 3. Stymulujący wpływ obszarów przyrodniczo cennych na lokalną społeczność

Źródło: (Becla, Zielińska).

W aspekcie społecznym rozwój rolnictwa ekologicznego na obszarach przyrodniczo cennych poprawia konkurencyjności tegoż rolnictwa w wyniku stosowanie dobrych praktyk rolniczych, które służą ochronie środowiska na obszarach wiejskich, poprzez:

- wspieranie restrukturyzacji, rozwoju i innowacji,
- poprawę jakości życia na obszarach wiejskich;
- ograniczenia zastosowania nawozów sztucznych i pestycydów, co gwarantuje pojawianie się na rynku żywności o wysokiej jakości spożywczej;
- dbałości o walory przyrodnicze, estetyczne i kulturowe w obrębie gospodarstwa.

Natomiast, jako korzyść społeczną wynikającą z działalności eko-agroturystycznych gospodarstw należy zaliczyć:

- poprawę infrastruktury na wsi - budowa wodociągów, kanalizacji, sieci telekomunikacyjnej;
- dbałość o stan środowiska przyrodniczego, gdyż to ono „przyciąga” potencjalnych turystów;
- rozwój niewielkich, rodzinnych gospodarstw;
- stworzenie nowego wolnego zawodu – „przewodnik ekologiczny”, wykorzystujący swą dobrą znajomość historii i przyrody oraz kultury i obyczajów regionu środowiska przyrodniczego;
- liderowanie w społeczności lokalnej poprzez udzielanie się np. w pracach nad strategiami rozwoju zrównoważonego dla gmin;
- wpływ na zagospodarowanie terenu - opiniując projekty planistyczne np. miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Podsumowanie

Priorytety ekologiczne, środowiskowe są bardzo istotne dla rozwoju obszarów przy-

rodniczo cennych. Wiedza o obszarach chronionych nie jest ani kompletna, ani adekwatna co do możliwości racjonalnego i konkurencyjnego gospodarowania na tych obszarach. Możliwości rozwojowe obszarów chronionych wymagają zmian w świadomości ekologicznej społeczności lokalnej i ich postawach życiowych.

Niezwykle istotne uwarunkowania dotyczące rozwoju obszarów chronionych związane są z istnieniem zainteresowania społeczności lokalnej, która musi być przekonana, że istnienie tych obszarów jest szansą rozwoju i poprawy jakości życia, czyli dobrobytu tak społecznego jak i gospodarczego.

BIBLIOGRAFIA:

1. Baranowska-Janota M., (1997), Podstawowe założenia i zasady udostępniania przyrodniczych obszarów chronionych dla turystyki, w: Rola Parków Krajobrazowych w edukacji ekologicznej i promowaniu ekoturystyki, materiały z narady 22-23 maja 1997, Popradzki Park Krajobrazowy, Piwniczna.
2. Becla A., Zielińska A., (w druku), Problemy rozwoju małych miast na obszarach przyrodniczo cennych, w: Miasta w okresie przemian, Uniwersytet Opolski.
3. Dubel K., (1998), Uwarunkowania przyrodnicze w planowaniu przestrzennym, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok.
4. Gaudie A., (1994), Mensch und Umwelt, University Press, Berlin-Heidelberg.
5. Kiełczewski D., (2003), Parki narodowe a społeczności lokalne, w: Walory przyrodnicze jako czynnik rozwoju regionów wschodniej Polski, red. R. Horodeński, C. Sadowska-Snarska, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok.
6. Piontek F. red., (2002), Sektorowość i integralność kapitału ludzkiego i przyrodniczego w procesie globalizacji, w: Kapitał ludzki w procesie globalizacji a w zrównoważonym rozwoju, Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej, Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Bytomiu, Wisła.
7. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku, (grudzień 1999), Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
8. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Dz. U. Nr 92, poz. 880.
9. Zielińska A. red., (2005a), Korzyści społeczno-ekonomiczne sieci Natura 2000, w: Natura 2000 w Euroregionie Nysa, v Euroregionu Nisa, Centrum Samorządu Lokalnego FRDL, Jelenia Góra
10. Zielińska A., (2005b), Próba oceny szans i zagrożeń sieci NATURA 2000 w Polsce, w: Gospodarka a środowisko. Zarządzanie środowiskiem – gospodarka przestrzenna, nr 3, red. T. Borys, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Prace Naukowe nr 1075, Wrocław.
11. Zielińska A., (w druku), Prawo ochrony przyrody. Ochrona przyrody i gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych, w: Prawo środowiskowe dla ekonomistów, red. S. Czaja, rozdz. VIII, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.